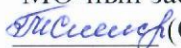
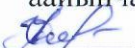

Муниципал казналык үредү төзөмөл « Паспартынын орто текши үредүлү школы»

«Көргөн» МО-нын заседаниеинде (С.М.Топчина) Протокол №1 «27» август 2026 j.	«Жарадылган» директордын үредү ле таскамал аайынча ордынчызы (Л.В.Уханова) «27» август 2026	«Жөптөгөн» Паспартынын орто текши үредүлү школынын директоры (А.В. Байжигитов) Приказ № 105 «28» август 2026 j.
--	---	--

5-чи класска алтай тилле
иштеер программа
2026-2027 үредүлү жыл

Алтай тил ле литературанын
үредүчизи: Топчина Елена Ивановна

Паспарта журт, 2026j.

Жартамал сөс

5 класста алтай тилле иштеер программа муниципал казнанын үредү тӱзӱмӱ «Паспартынын орто текши үредүлү школынын» орто класстардын текши үредүлик программазына К.К.Пиянтинованын ла Н.Б.Тайборинанын «Алтай тилле иштеер программалар 5-9 класстарга» деп программазына тайанып тургузылган (Горно-Алтайск, 2023j.)

Тузаланар бичик:

Үренетен бичик: «Алтай тил 5 класс». Автор - тургузаачылар: Ж.И.Амырова, Н.Г.Сулукова, Н.Д.Алмадакова Горно-Алтайск, 2025j

5-чи класста «Алтай тил» үренер бичик ле электрон үредү ресурстарла иштееринин аайы ла тӱс үредү аларынын содержаниезинен турат. Тӱс ууламжылары алтай тилдин грамматиказы «Синтаксис ле пунктуация» «Морфология. Куучын-эрмектин алдынан учурлу бӱлүктери. Адалгыш. Жарталгыш. Тооломо. Солума» деп бӱлүктерди үренерине жартамалдар берилет.

Федерал эл-тергеелик уреду стандарттын текши ууламжызы- кӱгӱс –кӱрӱми байлык, билгири чындык ла терен, бастыра жанынан жайалталу, кандый ла ишти бӱдӱрип билер үренчик таскадары. Онон улам текши уреду амадулар солынып, уредучинин ижинин учуры, ууламжылары солына берет. Билгирди беленинче берери деп корумнен ырап, уренчиктерди танынан иштедип, омордын уредузин башка-башка эп-сумелерле, эп-аргаларла ууламжылап, текши уреду эдилгелерге жединери федерал эл-теергелик уреду стандарттын тос амадузы.

Амадузы:

«Алтай тил» деп уреду предметтин тос амадузы- уренчиктерге тил жанынан темигу берери:

- жастыра жок (грамотно) бичип, куучындап, кычырып билерине ле айдылган куучын-эрмекти чике ондоп угарына таскадар;
- торол тилиле журумде, жон ортодо тузаланып билерин уредер;
- торол тилдин грамматиказынын анылу кебер- будумине ле уренип турган оско тилдердин анылу башказын билери;
- тил керегинде билгири ле кычырыжы ажыра уренчиктин текши уредузинин кемин элбедери;
- баланы шууп сананарына сос ажыра уредери, созлигин элбедери.

I. «Алтай тил» деп предметтин бойынын текши үредү эдилгелерле, предметле колбулу турулталар

«Алтай тил » деп үредү предметти үренип, үренчиктердин жединетен турултазы федерал эл — тергеелик үредү стандарт аайынча үч бӱдӱмдү болот: үренчиктин ӱзӱмиле колбулу (личностный) турулталар, текши үредү эдилгелерле колбулу (метапредметный) турулталар, предметле колбулу турулталар.

Үренчиктин бойынын танынан ӱзӱминде (личностный) турулталар

- Үренчиктердин Алтай Республикада алтай тил экинчи эл-тергеелик тил деп, Алтай Республикада жадып, алтай тилди билери керектү деп кӱӱнзеп үренери.
- Алтай тилле санаа- шӱӱлтезин кӱнӱ, эптү колбулу эрмек- куучынла чыгара айдып ла бичип турары (оос ло бичилген эрмек-куучын).

- Төрөл тилин билер үренчиктер кажы ла класста алтай тилинин учурын ондоп теренжиде үренери, төрөл тили кижинин бастыра жүрүмүндө керектүзүн билип, алтай тил- алтай албатынын үйеден үйеге өзүп, улалып баратан тили деп ондоп, сананып жүрерине үредери, төрөлчи күүнүн бийиктедери.
- Алтай тилди жүрүмүндө керектү деп јилбиркеп үренери.
- Кажы ла класста алтай тилдин грамматиказын үренип, тил билимнин төзөгөзүн ондоп, оос то, бичилген де эрмек- куучында чын тузаланарына јединери.

Текши үредү эдилгелерле колбулу (метапредметный) турулталар:

1. Кажы ла урокто эмезе кандый ла ишти баштаарынан озо бойына амаду тургузарына үренчиктерди үредер ле таскадар (обучение целепологанию), ол ишти јетире бүдүрбегенче амадуны санаазында тудары. Бойынын ижин пландап билерине үредери.
2. Эрмек-куучыннын бастыра бүдүмдериле иштенип билери:
 - үренчиктин оос ло бичилген эрмек-куучыны байлык болгоны: кандый ла источниктерден (билим ле кееркедим бичиктерден) кычырып, телекөрүлтенен көрүп, Интернеттен кычырып, јетирү алып, ондоп, ижинде тузаланары;
 - текстле иштеп билери: кычырыныштын бастыра бүдүмдериле тузаланып билери: текстле таныжып кычылары (ознакомительное), не керегинде айдылганын түрген көрүп ийери (просмотровое), кандый бир јетирү бедиреп кычылары (поисковое);
 - бойынын санаазын оос ло бичилген эрмек-куучынла јайым, чын чыгара айдынары;
 - схемаларла, таблицаларла алгоритм аайынча тузаланып, иштеп турары.
3. Алтай тил ле литературанын урогында алган билгирлерин өскө предметтердин урогында, жүрүмүндө тузаланып турары.

Предметле колбулу турулталар:

1. Алтай тилди үренип, терен билгирлер аларына јединери.
2. Алтай тилдин билим төзөгөзүн (научна основа), тилдин грамматиказынын ээжилерин теренжиде билерине јединери.
3. Эрмек-куучыннын башка-башка бүдүмдериле: оос ло бичилген эрмек-куучын, монолог, диалог, полилог –тузаланары, кандый ла марларла, жанрла иштеери, алтай тилле шинжү ле проект иш тургузып, корулап билери.

5-чи класстын үренчиктери нени билип, неге таскап алар учурлу:

1. Алтай Республикада алтай тил экинчи эл- тергеелик тил деп, Алтай Республикада јадып, алтай тилди билери керекту деп куунзеп уренери.
2. Алтай тилле санаа-шуултезин кону,эпту колбулу эрмек-куучынла чыгара айдып ла бичип турары(оос ло бичилген эрмек-куучынла)
3. Төрөл тилин билер уренчиктер кажы ла класста алтай тилинин учурын ондоп теренжиде уренери,торол тили кижинин бастыра јурумунде керектузүн билип, алтай тил-алтай албатынын уйеден уйеге озуп,улалып баратан тили деп ондоп, сананып јурерине уредери, торолчи куунин бийиктедери.
- 4.Алтай тилди жүрүмүндө керекү деп јилбиркеп үренери.

5. Кажы ла класста алтай тилдин грамматиказын үренип, тил билимнин төзөгөзін ондоп, оосто бичилген де эрмек-куучынында чын тузаланарына јединери.

6. Кажы ла урокто эмезе кандый ла ишти баштаарынан озо бойына амаду тургузарына үренчиктерди үредер ле таскадар (обучение целеполаганию), ол ишти јетире бүдүрбегенче амадуны санаазында тудары.

II. Үренер предметтин ондайы.

5 класс 102 час

№	Үренер предметтин ондайы	Берилген частар	Ченелте иш	изложение	Чүмдемел иш
1	Тил керегинде јетирү	5			
2	Морфология	4	1		
4	Синтаксис ле пунктуация	23	1	1	1
5	Фонетика, графика, орфография, орфоэпия	17	1		1
6	Лексика ла бузулбас сосколбулар	16	1	1	1
7	Морфемика	11	1		1
8	Уренгенин катап корори	3			
	Бастыра јаба:	102			

Тил керегинде текши јетиру 3ч.	
Тил керегинде текши јетиру	Эрмек- куучыннын культуразы. Текст. Тексттин будумдери. Тексттин темазы, шуултези, тос учуры. Тексттин бажалыгы, тос учурлу состори. Алтай эрмек-куучыннын этикет ээжилери. Алтай тилдин түүкизи.
Морфология 4ч	
Баштамы класстарда үренгенин катап корори. Морфология.	Куучын- эрмектин алдынан учурлу бөлуктери. Адалгыш. Јарталгыш. Глагол. Тооломо. Солума. Кубулбас. Куучын- эрмектин болушчы болуктери. Уланты. Колбоочы. Болугеш.

Синтаксис ле пунктуация 23ч	
Синтаксис ле пунктуация	Сосколбу. Сосколбу тос ло камаанду состордон турары. Состордин колбузын сурактар тургузып табары. Эрмек. Эрмек амадузыла јетиру берер, суракту, јакару учурлу болоры. Кыйгылу эрмектер. Эрмектин тос члендери – баштаачы ла айдылаачы, олор эрмектин тозогозин будурери. Эрмектин эчени члендери: јартаачы, толтыраачы, айалга. Кениткен ле кенитпеген эрмектер. Укташ членду эрмектер. Колбоочылу ла колбоочы јок укташ члендер. Укташ члендердин алдында бириктиреечи сос турары. Колболу эрмек керегинде јетиру. Колболу эрмектин тегин эрмектери колбоочынын болужыла эмезе унле колбожоры. Чике эрмек- куучын. Онын токтой тужер темдектери.
Фонетика, графика, орфография, орфоэпия 17ч	
Фонетика, графика, орфография, орфоэпия	Текст. Тексттин бажалыгы. Абзац. Тос ло кичинек темалар (подтемы). Фонетика, графика, орфография ла орфоэпия лингвистиканын болуктери. Эрмек –куучыннын табыштары ла таныктары. Унду табыштар, олоордын болинери. Элес ундулер. Узун ундулер. Экиленген ундулер. Олоордын јолдон јолго кочурери. Алтай тилде сингармонизмнин ээжизи. Эрин ундулердин адалгыштарда чын бичилери. [Й] табышту состорди јолдон јолго кочурери. Тандай ла эрин гармония. Туйук табыштар ла таныктар. Унгул ле тунгак туйук табыштар. Олоордын темдектери. Эжерлу ле эжери јок туйук табыштар. Танмалык. Уйе. Согулта. Состорди јолдон јолго кочурери. Оос эрмек- куучында колболу глаголдордын кыскарта айдылары. Элес ундулу состордин чын айдылары.
Лексика ла бузулбас сосколбулар 16ч	
Лексика ла бузулбас сосколбулар	Эпиграф. Текстте эпиграфтын учуры. Цитата. Лексика керегинде јетиру. Состин лексика учуры. Синоним. Синоним тизу. Антонимдер. Антонимдердин будумдери. Омонимдер. Алтай тилдин лексиказы керегинде јетиру. Текши тузаланар ла текши тузаланбай турган состор. Чике ле кочуре учурлу, јаныс ла коп учурлу состор. Анылу лексика. Диалект лексика, онын аныланары. Тегин сосколбу ла бузулбас сосколбулар. Алтай тилдин созликтери.
Морфемика 11ч	
Состин учурлу болуктери. Состин будуми ле будери (Морфемика)	Тексттин планы. Состин учурлу болуктери. Сос будурер ле состин кеберин (форма) будурер кожулталар. Кебер будерер кожулталар: сос кубултар ла кеп будурер. Колболу состордин чын бичилери. Колболу глаголдордын чын бичилери ле айдылары.

Уренгенин катап корори 3ч	
Жыл туркунына ўренгенин катап көрөри	Грамматический ылгаштардын бүдүмдери, оларды эдеринин аайы: фонетический ылгаш, сөстин бүдүми аайынча ылгаш, адалгышка, јарталгышка, тооломого, солумага, кубулбаска морфологический ылгаш эдери.

IV. Тематикалык план

«Алтай тил» 5 класс 102ч

№	Тема	Час	өдөтөн өйи	өткүрилген өйи
Тил керегинде текши јетиrү 5ч				
1	Тил ле эрмек- куучын	1ч		
2	Орток ло тан куучын.	1ч		
3	Текст. Текст ле эрмек-куучыннын бұдұмдери.	1ч		
4	Фонетика. Унду ле туйук табыштар	1ч		
5	Су-алтай состордо ло оско тилден кирген состордо бичилер таныктар	1ч		
Куучын –эрмектин болуктери. Морфология 4ч				
6	Адалгыш.	1ч		
7	Јарталгыш.	1ч		
8	Солума.	1ч		
9	Глагол. Тооломо.	1ч		
10	Чумдемел иш «Күс»	1ч		
11	Јастыраларла иш	1ч		
Синтаксис ле пунктуация 23ч				
12	Синтаксис нени үредет.	1ч		
13	Сөсколбу.	1ч		
14	Сөсколбу.	1ч		
15	Эрмек	1ч		
16	Эрмек- эрмек- куучыннын тос единицазы	1ч		
17	Эрмек- эрмек- куучыннын тос единицазы	1ч		
18	Јетиру, сурак, јакару. Эрмекте олор канайда айдылат.	1ч		
19	Чумдемел ишке белетенеери	1ч		
20	Ченелте «Ат-кижинин нокори »	1ч		
21	Эрмекте кижинин сезимдери көргүзилери.	1ч		

22	Эрмектин грамматический төзөгөзи.	1ч		
23	Эрмектин грамматический төзөгөзи.	1ч		
24	Баштаачы ла айдылаачы.	1ч		
25	Баштаачы ла айдылаачы. Олордын айдылары	1ч		
26	Эчени члендер ле олордын учуры.	1ч		
27	Толтыраачы.	1ч		
28	Айалга.	1ч		
29	Жартаачы	1ч		
30	Изложение «Суу-баалу энчибис».	1ч		
31	Жастыраларла иш	1ч		
32	Укташ члендер.	1ч		
33	Укташ члендерлу эрмектерде токтой тужер темдектер.	1ч		
34	Укташ члендерлу эрмектерде токтой тужер темдектер.	1ч		
35	Кычыру сос.	1ч		
36	Чике эрмек- куучын.	1ч		
37	Колболу эрмек.	1ч		
38	«Синтаксис ле пунктуация» деп теманы катап корори.	1ч		
40	Ченелте иш «Түлкү ле Турна»	1ч		
41	Жастыраларла иш.	1ч		
Фонетика, графика, орфография, орфоэпия. 17ч				
42	Тилдин табыштары, олордын будери	1ч		
43	үнду ле туйук табыштар.	1ч		
44	үнду ле туйук табыштар.	1ч		
45	Унгур ле тунгак туйуктар	1ч		
46	Унгур ле тунгак туйуктар	1ч		
47	Унду табыштар.	1ч		
48	Унду табыштар.	1ч		
49	Эрин ундулердин чын бичилери.	1ч		
50	Кату ла јымжак ундулердинсостордо турар аайы.	1ч		
51	Кату ла јымжак ундулердинсостордо турар аайы.	1ч		

52	Чўмдемел ишке белетенеери	1ч		
53	Јурук аайынча чумдемел иш	1ч		
54	Элес ундулердин чын бичилери.	1ч		
55	Элес ундулердин чын бичилери.	1ч		
56	Узун ундулердин чын бичилери.	1ч		
57	Узун ундулердин чын бичилери.	1ч		
58	Алтай тилдин таныктары. Танмалык.	1ч		
59	Уйе. Согулта.	1ч		
60	«Фонетика. Графика. Орфография. Орфоэпия» деп болуктерди катап корори.	1ч		
61	Ченелте иш «Эки нокор»	1ч		
62	Јастыраларла иш.	1ч		
Лексика				
63	Сос. Онын лексический учуры	1ч		
64	Синонимдер. Синонимический тизу.	1ч		
65	Антонимдер	1ч		
66	Изложение «Јаны одук»	1ч		
67	Јастыраларла иш	1ч		
68	Омонимдер	1ч		
69	Омоформалар.	1ч		
70	Чике ле кочуре учурлу состор.	1ч		
71	Бузулбас сосколбулар (фразеологизмдер)	1ч		
72	Бузулбас сосколбулар (фразеологизмдер)	1ч		
73	Текши тузаланар состор ло анылу состор.	1ч		
74	Текши тузаланар состор ло анылу состор.	1ч		
75	Јурук аайынча чўмделге иш белетенеери	1ч		
76	Јурук аайынча чўмделге иш. (И.Ортонулов«Кичинек жылкычылар»)	1ч		
77	Диалект лексика.	1ч		
78	Эскирип калган ла јаны состор	1ч		

79	Оско тилдерден кирген состор.	1ч		
80	Созликтер.	1ч		
81	Созликтер. Созликте состор.	1ч		
82	Лексиканы катап корори	1ч		
83	Ченелте иш «Жай»	1ч		
84	Жастыраларла иш	1ч		
Состин бӱдӱми ле бӱдери (морфемика)				
85	Состин тазылы.	1ч		
86	Угы жаныс состор	1ч		
87	Сос будурер кожолта ла тозого.	1ч		
88	Сос будурер кожолта ла тозого.	1ч		
89	Сос кубултар кожолталар.	1ч		
90	Кеп будурер кожолталар	1ч		
91	Чӱмдемел ишке белетенеери	1ч		
92	Чӱмдемел иш «Чорос-Гуркиннин журуктары аайынча»	1ч		
93	Состор будер эп-аргалар.	1ч		
94	Состор будер эп-аргалар.	1ч		
95	Колболу состор.	1ч		
96	Колболу состор.	1ч		
97	«Состин будуми ле будери (Морфемика)» деп теманы катап корори.	1ч		
98	Ченелте иш «Элик»	1ч		
99	Жастыраларла иш.	1ч		
	Уренгенин катап кӱрӱри	3ч		
100	Синтаксис ле пунктуацияны катап корори	1ч		
101	Фонетика, графика, орфография, орфоэпия.	1ч		
102	Лексиканы катап корори	1ч		
		102ч		

**ДОКУМЕНТ ПОДПИСАН
ЭЛЕКТРОННОЙ ПОДПИСЬЮ**

СВЕДЕНИЯ О СЕРТИФИКАТЕ ЭП

Сертификат 313488754026556811493600947686015338853493905976

Владелец Байжигитов Айдар Владимирович

Действителен с 14.04.2026 по 14.04.2027